

POSTANOWIENIE

14 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 14 października 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M.W. i B.W.
przeciwko Bank w W. Oddział w Polsce
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej M.W. i B.W. oraz Bank w W. Oddział w Polsce
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 6 grudnia 2022 r., I ACa 55/22,

- 1. przyjmuje do rozpoznania skargę kasacyjną M.W. i B.W.,**
- 2. odmawia przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej Bank w W. Oddział w Polsce,**
- 3. zasądza od Bank w W. Oddział w Polsce na rzecz M.W. i B.W. kwotę 8100 (osiem tysięcy sto) złotych z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

[J.T.]

UZASADNIENIE

Pozwany Bank z siedzibą w W. (dalej: bank) wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi uwzględniającego jedynie w części apelację

skarżącego od wyroku Sądu pierwszej instancji w sprawie o ustalenie i zapłatę toczącej się z powództwa M.W. oraz B.W.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako pierwszą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał potrzebę dokonania wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Wskazał przy tym na art. 4 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, art. 65, art. 354, art. 358 § 2, art. 385¹ § 1 i 2 oraz art. 385² k.c., a także art. 69 ust. 3 pr.bank. i przedstawił wywód, z którego wynikało, że zdaniem pozwanego kierunek wykładni wspomnianych przepisów ma znaczenie dla rozstrzygnięcia „wątpliwości co do dalszego wykonania umowy kredytowej, w której to stwierdzono obecność nieuczciwych postanowień umownych” (s. 14 skargi) dotyczących stosowanych przez bank tabel kursowych.

Wykładni wymagać miał także art. 189 k.p.c. w zakresie tego, czy w sprawach dotyczących tzw. kredytów walutowych konsument ma interes prawny w ustaleniu nieważności umowy w sytuacji, w której przysługuje mu roszczenie o zapłatę, jak również art. 496 w zw. z art. 497 k.c. co do tego, czy w razie uznania umowy kredytu za nieważną bankowi przysługuje prawo zatrzymania świadczenia zwracanego konsumentowi do czasu zwrotu wartości wypłaconego mu wcześniej kapitału.

Potrzeba, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., oznacza, że określony przepis, istotny z punktu widzenia podstawy prawnej zaskarżonego orzeczenia, może być rozumiany na różne sposoby, a orzecznictwo i nauka prawa albo nie wypracowały w tym przedmiocie żadnego poglądu, albo prezentują rozbieżne stanowiska. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno w takim wypadku zawierać wskazanie, które przepisy wymagają wykładni i na czym polegają poważne wątpliwości związane z ich rozumieniem lub rozbieżnościami w ich stosowaniu (zob. postanowienia SN z: 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09 oraz 24 kwietnia 2018 r., II CSK 743/17). Rozbieżność w orzecznictwie sądów powinna natomiast zostać wykazana przez przywołanie judykatów, w których odmienne rozstrzygnięcia zapadły w stanach faktycznych nieróżniących się od siebie

w relewantny prawnie sposób (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2015 r., III CSK 59/15).

Brak spójności orzecznictwa przestaje mieć znaczenie prawne wówczas, gdy po jego wystąpieniu wydana zostanie w danym przedmiocie uchwała Sądu Najwyższego działającego w poszerzonym składzie (zob. postanowienie SN z 31 maja 2023 r., I CSK 3360/22). To samo tyczy się sytuacji, w której uchwała tego rodzaju rozstrzyga wątpliwości co do kierunku wykładni przepisów prawa, które wcześniej budziły poważne wątpliwości – rolą Sądu Najwyższego jest bowiem m.in. zapewnienie zgodności z prawem i jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych (art. 1 pkt 1 u.s.n.). W związku z tym należy wskazać, że, wobec braku podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 u.s.n., przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy Sąd Najwyższy pozostaje, na mocy art. 87 § 1 u.s.n., związany stanowiskiem wyrażonym w sentencji uchwały Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22.

W powyższej uchwale orzeczono m.in., iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). W tej samej uchwale stwierdzono, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2). Oznacza to, że podnoszone przez skarżącego wątpliwości co do wykładni art. 4 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, art. 65, art. 354, art. 358 § 2, art. 385¹ § 1 i 2 oraz art. 385² k.c., a także art. 69 ust. 3 pr.bank. uległy dezaktualizacji, a zarazem kierunek ich rozstrzygnięcia nie uzasadnia ewentualnego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej.

Co się tyczy kwestii interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia nieważności umowy w sytuacji, w której możliwe jest wytoczenie powództwa o zwrot świadczeń spełnionych nienależnie w „wykonaniu zobowiązania” z takiego kontraktu, to

w orzecznictwie wyjaśniono już, że rozumienie interesu musi być szerokie i elastyczne, a także uwzględniać okoliczności danej sprawy. W określonych sytuacjach nie można więc wykluczyć, że możliwość wytoczenia powództwa o zapłatę nie wyczerpuje interesu prawnego po stronie osoby kwestionującej związanie częścią postanowień umowy lub istnienie zobowiązania mającego wynikać z umowy kredytu (zob. postanowienie SN z 29 grudnia 2021 r., I CSK 336/21, oraz wyrok SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22).

W przypadku żądania ustalenia nieistnienia stosunku prawnego mającego wynikać z umowy kredytu, która – zgodnie z założeniami stron – miała być wykonywana także w dacie orzekania (art. 316 § 1 k.p.c.), a nadto wiązała się z ustanowieniem zabezpieczenia w postaci hipoteki, z reguły można przyjąć, że kredytobiorca twierdzący, iż stosunek prawny nie istnieje, ma interes prawny w dokonaniu takiego ustalenia niezależnie od możliwości domagania się zapłaty kwoty odpowiadającej spełnionym przez niego na rzecz banku świadczeniom, wskazywanym w sprawie jako świadczenia nienależne (zob. postanowienie SN z 28 kwietnia 2023 r., I CSK 2024/22). Zasadnicze znaczenie ma natomiast konstatacja, że ocena wynikającej z art. 189 k.p.c. przesłanki interesu prawnego nie poddaje się generalizacji i powinna być dokonywana *ad casum*; z tego też względu ewentualne wątpliwości w tej kwestii dotyczą w istocie nie wykładni prawa, lecz etapu jego stosowania.

Problem dopuszczalności skorzystania z prawa zatrzymania przez bank w sprawach takich jak niniejsza został z kolei (negatywnie dla skarżącego) rozstrzygnięty uchwałą – 7 – Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, a niezależnie od tego także przez orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. wyrok TSUE z 4 grudnia 2023 r., C-28/22, TL i WE przeciwko syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank S.A., dawniej Getin Noble Bank S.A. oraz postanowienie TSUE z 8 maja 2024 r., C-424/22, WN przeciwko Santander Bank Polska S.A.).

Jako drugą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania bank wskazał występowanie w sprawie trzech istotnych zagadnień prawnych.

Pierwsze z zagadnień dotyczyło art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 i art. 385² § 2 k.c. i polegać miało na ocenie, czy w przypadku uznania za niedozwolone (nieuczciwe) postanowień umowy kredytu denominowanego w walucie obcej – klauzul spreadowych, nieokreślających głównego przedmiotu umowy, prawidłowe jest uznanie takiej umowy za nieważną w całości, skoro zgodnie z orzecznictwem TSUE abuzywnych postanowień umowy nie stanowią klauzule ryzyka walutowego, określające główny przedmiot umowy.

Drugie zagadnienie związane było z art. 69 ust. 3 pr.bank. Miało ono dotyczyć tego, czy możliwość spełniania przez kredytobiorców świadczeń z umów kredytu walutowego (tj. kredytów indeksowanych do waluty obcej lub denominowanych w walucie obcej) bezpośrednio w tej walucie sprawia, że są to w istocie kredyty udzielane w złotych polskich. Skarżący przedstawił przy tym argumentację mającą świadczyć o tym, że na tak sformułowane pytanie należy odpowiedzieć negatywnie. Nie wyjaśnił jednak, jakie znaczenie kwestia ta ma dla kierunku oceny sprawy, a w szczególności – jak wpłynęłaby na kierunek rozpoznania skargi kasacyjnej. Poprzestał natomiast na ogólnym nakreśleniu problemu (ujmowanego przez skarżącego jednolicie w odniesieniu do kredytów indeksowanych i denominowanych) i na wskazaniu, że w orzecznictwie kredyty tego rodzaju traktowane są jako udzielone w złotych polskich, choć – zdaniem banku – określone racje przemawiają za wnioskiem odmiennym.

Trzecie z zagadnień, odnoszone do art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 oraz motywem 21 Dyrektywy 93/13, dotyczyło dopuszczalności przyjęcia, że umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej, w razie stwierdzenia niedozwolonego charakteru postanowień przewidujących indeksację, miałaby zostać utrzymana w mocy, przy czym prawidłowe byłoby „odwołanie się, jako do podstawy dla określenia oprocentowania zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie polskiej, do stawki referencyjnej WIBOR, skoro w umowie wiążącej strony stawka ta występuje i jest ona definiowana jako odnosząca się do kredytów nieindeksowanych, wyrażonych w walucie polskiej”.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie przyczyny kasacyjnej unormowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga poprawnego

zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (zob. postanowienie SN z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (zob. postanowienie SN z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (zob. postanowienie SN z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienie SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego, jak i ochronę praw prywatnych.

Pierwsze ze sformułowanych przez bank zagadnień zostało już, o czym była mowa powyżej, rozstrzygnięte – w sposób odmienny od zaprezentowanego w skardze kasacyjnej. Za rozstrzygnięty, również odmiennie od oczekiwań skarżącego, należy także uznać problem trzeci, dotyczący możliwości utrzymania się umowy, mimo abuzywności jej postanowień, z jednoczesnym zastosowaniem stawki referencyjnej WIBOR. Na marginesie należy przy tym wskazać, że przedstawione racje nie przemawiały za koncepcją, zgodnie z którą usunięcie mechanizmu indeksacji miałoby prowadzić do zmiany wskaźnika służącego do obliczania oprocentowania kredytu.

Z kolei drugie przedstawione przez pozwanego zagadnienie nie spełnia wymagań stawianych istotnym zagadnieniom prawnym. Na podstawie uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie można bowiem określić, jaki wpływ ma opisana przez skarżącego kwestia na ocenę trafności skargi kasacyjnej – zwłaszcza wobec sformułowania omawianego zagadnienia jako odnoszącego się jednolicie do kredytów indeksowanych

i denominowanych. Już ta okoliczność uniemożliwia przyjęcie skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Choć rolą Sądu Najwyższego nie jest uzupełnianie argumentacji strony skarżącej, to na marginesie należy dodać, że jeżeli intencją banku było wywodzenie z walutowego charakteru zawartej z powodem umowy kredytu tezy o tym, iż może ona dalej obowiązywać po wyeliminowaniu z niej postanowień uznanych za niedozwolone, to kwestia ta – o czym była już mowa powyżej – jest obecnie rozstrzygnięta w sposób wiążący Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2197/23).

Jako ostatnią przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania bank wskazał nieważność postępowania. Powołał się przy tym na art. 379 pkt 4 k.p.c. oraz stanowisko prawne wyrażone w uchwale (7) SN – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, stwierdzając, że rozpoznanie sprawy przez sąd w składzie ukształtowanym stosownie do art. 15zys¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: u.cov.) „ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania” (s. 6-7 oraz 31 skargi).

Zawarcie w art. 398⁹ k.p.c. przyczyny kasacyjnej w postaci nieważności postępowania wynika z konieczności możliwie każdorazowego eliminowania uchybień procesowych o najdonioślejszym charakterze. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. nieważność postępowania należy brać pod uwagę z urzędu. Oznacza to także możliwość uwzględnienia skargi niezależnie od tego, czy skarżący sformułował stosowny zarzut naruszenia określonego przepisu postępowania, oraz tego, czy wykazał on możliwość wpływu tego uchybienia na wynik sprawy (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2002 r., III CZP 72/02). Jednocześnie, mając na względzie okoliczność, że na etapie tzw. przedsądu nie dochodzi do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie tej skargi do rozpoznania nie jest konieczne najzupełniej pewne wykazanie, że postępowanie przed sądem drugiej instancji dotknięte było

wadliwością określoną w art. 379 k.p.c. Konieczne jest jednak przedstawienie argumentacji, z której wynika, że stan taki jest co najmniej wysoce prawdopodobny (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

W sprawie nie uprawdopodobniono, by wystąpiła wskazana przez pozwanego przyczyna nieważności postępowania. Z przedstawionych przez skarżącego racji wynika, że bank zdaje sobie sprawę, iż skład sądu orzekającego w sprawie nie był sprzeczny z przepisami prawa. Do ukształtowania tego składu znajdował bowiem zastosowanie art. 15zys¹ ust. 1 pkt 4 u.cov., zgodnie z którym sprawa mogła zostać rozpoznana w składzie jednoosobowym. Skarżący dostrzega zatem, że nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c., natomiast oczekiwanie niezastosowania przepisu szczególnego tłumaczy zasadniczo przywołaniem tezy uchwały siedmiu sędziów SN – zasady prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22.

Do wydania zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego doszło jednak przed wydaniem tej uchwały (24 stycznia 2013 r.), toteż przyjęta w niej wykładnia przepisów prawa nie była wiążąca w niniejszej sprawie. Zgodnie bowiem z treścią uchwały obowiązuje ona – stosownie do stanowiska wyrażonego w jej sentencji, a odmiennego od wyjaśnienia zawartego w uzasadnieniu – „od dnia jej podjęcia”. Nie istnieje zatem potrzeba rozważenia ewentualnego formalnego wpływu tej uchwały na obranie określonego kierunku oceny prawnej przez Sąd Najwyższy orzekający w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jednocześnie treści zawarte w uzasadnieniu wskazanej uchwały nie przekonują o trafności wyrażonego w niej stanowiska, wobec czego nie zachodzą również podstawy do uznania, by poglądy stojące za podjęciem uchwały miały znaleźć przełożenie na rozstrzygnięcie o zasadności – opartego na częściowo zbliżonych motywach – wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

Podzielenie stanowiska skarżącego wymagałoby w istocie pominięcia przepisu ustawy z uwagi na jego – rzekomą – niezgodność z Konstytucją oraz przyjęcia, że w jego miejsce zastosowanie powinien być znaleźć art. 367 § 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed 28 września 2023 r. Sąd Najwyższy nie dostrzega jednak

przyczyn, dla których art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 u.cov. miałby wymagać zbadania zgodności z Konstytucją (w trybie właściwym, tj. przewidzianym przez art. 193 Konstytucji), ani tym bardziej – racji, dla których pominięcie zastosowania tego przepisu byłoby dopuszczalne w jednostkowej sprawie.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

[J.T.]

r.g.